

JANUSZ K. KOZŁOWSKI

GRUPA OCICKA KULTURY NIEMALOWANEJ CERAMIKI TYPU MORAWSKIEGO

Streszczenie referatu wygłoszonego na posiedzeniu naukowym Zakładu
Archeologii Małopolski Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN
w Krakowie w dn. 24 III 1966

Podstawową trudnością w wydzieleniu i właściwej definicji grupy ocickiej był brak zwartych zespołów tej grupy, m. in. na eponymicznej osadzie w Raciborzu-Ocicach. Nowe badania pozwoliły na wydzielenie czystych zespołów tej grupy, jej wewnętrzną periodyzację oraz ustalenie stosunku stratygraficznego do innych kultur neolitu i eneolitu.

Przebadane obiekty należące do grupy ocickiej można podzielić na dwie fazy chronologiczne, których wydzielenie jest oparte na danych stratygraficznych.

Inwentarz fazy starszej charakteryzuje:

1. W zakresie ceramiki obecność naczyń garnuszkowatych, posiadających szyjkę lekko zwężającą się ku górze, a wydętość brzuśca nieco powyżej wysokości naczynia. Stanowią one prawie połowę wszystkich form. Ponadto występują grubościennie naczynia z brzuścem jajowatym, zaopatrzone w ucho na największej wydętości brzuśca oraz duże naczynia amforowate z szyjką lejowato rozchylną. Wśród ceramiki cienkościennej występują jeszcze miski profilowane lub półkuliste oraz pucharki na pustej nóżce.

2. Jako bardziej rzadkie formy ceramiki występują pokrywki obejmujące oraz podstawki płaskie w rodzaju *plats-à-pain*.

3. Charakterystyczną cechą ceramiki jest brak wszelkich ozdób i ornamentacji, poza guzkami różnej formy.

4. Inwentarz krzemienisty tej fazy charakteryzuje przewaga ryłców nad drapaczami (23% : 12%) oraz obecność wkładek sierpowych (28%), wiórowców (16%) i zgrzebeł (6%).

5. Formą budownictwa reprezentowaną w fazie starszej jest duża ziemianka, głęboka do 2,5 m, lekko rozszerzająca się ku dołowi. Ponadto występowały prawdopodobnie chaty słupowe na planie czworokątnym.

Faza młodsza grupy ocickiej charakteryzuje się dość wyraźnymi zmianami w inwentarzu ceramicznym i krzemieniowym:

1. Nadal występują amfory gruszkowate, zaopatrzone jednak w 4 lub 2 uszka przy krawędzi. Obok nich najliczniejsze są pucharki o profilu esowatym z lejowato rozchylną szyjką. Ponadto występują głębokie misy z profilowanym kołnierzem i pucharki na pustej nóżce, niekiedy z otworkami do wnętrza.

2. W inwentarzu krzemiennym ilościowo wyraźnie przeważają rylce (35%), głównie na odłupkach i grubych wiórach. Charakterystyczne jest duże zróżnicowanie typów rylców. Zmniejsza się frekwencja drapaczy. Stosunkowo liczne są nadal zbrojniki sierpów, często z tyłcem $\frac{3}{4}$ łukowym, oraz zgrzebla.

3. Formą budownictwa w tej fazie jest nadal okrągła w rzucie jama, o profilu trapezowatym, oraz chata prostokątna, płytko wkopana w ówczesny poziom.

Znajomość grupy ocickiej utrudnia nadal brak zespołów grobowych oraz niewielka ilość przebadanych systematycznie osad.

Grupa ocicka wykazuje szereg istotnych związków z wydzieloną na terenie Czech tzw. niemalowaną ceramiką typu morawskiego oraz innymi grupami kultury późnolengyelskiej. W artykule dokonano porównania grupy ocickiej z czeską grupą niemalowanej ceramiki typu morawskiego oraz z grupą Gatersleben na terenie Niemiec. W genezie tych grup kultury późnolengyelskiej, izolowanych terytorialnie, niewątpliwie odgrywało dużą rolę położenie lokalne. Mimo to szereg cech w zakresie inwentarza jest wspólnych, przy czym grupa czeska wykazuje więcej zbieżności ze starszą fazą grupy ocickiej, zaś grupa niemiecka z jej młodszą fazą. Słowacka grupa kultury późnolengyelskiej (Brodzany—Nitra) zajmuje prawdopodobnie pozycję przejściową.

Dane stratygraficzne uzyskane w Ocicach pozwalają na ustalenie następstwa starszej fazy grupy ocickiej po ceramice wstęgowej klutej oraz po fazie C (II) morawsko-górnośląskiej grupy kultury pucharów lejkowatych. Jednocześnie starsza faza grupy ocickiej jest prawdopodobnie współczesna z III fazą kultury pucharów lejkowatych. Na podstawie danych stratygraficznych ustalono, że młodszą fazą grupy ocickiej jest wcześniejsza od „klasycznego horyzontu” Kultury ceramiki promienistej.